ДОКЛАД ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В БЪЛГАРИЯ ЗА 2019 ГОДИНА

РЕЗЮМЕ

България е конституционна република, която се управлява от свободно избрано еднокамарно Народно събрание. Страната се ръководи от коалиционно правителство, начело с министър-председател. Избори за Народно събрание бяха проведени през 2017 г. и Централната избирателна комисия не съобщи за сериозни изборни нарушения. По мнение на международните наблюдатели парламентарните избори и президентските избори през 2016 г. като цяло са били проведени свободно и честно, ное ималонякои нередности.

Министерството на вътрешните работи отговаря за правоприлагането, миграцията и охраната на границите. Държавната агенция „Национална сигурност“, която е на пряко подчинение на министър-председателя, е натоварена с редица отговорности, включително разследването на случаи корупция и организирана престъпност. Армията обезпечава сигурността на страната срещу външни заплахи, но може да подпомага и охраната на границите. Националната служба за охрана отговаря за сигурността на високопоставените лица и е подчинена на президента. Гражданските власти осъществяваха ефективен контрол над силите за сигурност.

Съществените случаи, свързани с нарушения на правата на човека, включваха: проблеми с независимостта на съдебната власт; ограничения върху свободата на словото и печата, включително насилие и заплахи за насилие над журналисти, цензура и корпоративен и политически натиск върху медиите; прояви на корупция; престъпления, свързани с насилие и заплахи за насилие над ромите; както и престъпления, свързани с насилие и заплахи за насилие, насочени срещу лесбийки, гей, бисексуални и транссексуални (ЛГБТ) лица.

Властите предприемаха стъпки за съдебно преследване и наказване на служители, които са извършили нарушения на правата на човека, но действията на държавата бяха недостатъчни и безнаказаността сбеше проблем.

Раздел 1. Зачитане на личната неприкосновеност, включително недопускане на:

а. Произволно или незаконно отнемане на човешки живот, както и други убийства по политически причини

Нямаше сигнали, че държавата или нейни служители са извършили произволни убийства или незаконно отнемане на човешки живот.

б. Безследно изчезване

Нямаше сведения за изчезнали лица след намеса на държавни структури.

в. Изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание

Конституцията и законите забраняват подобни практики, но имаше сигнали за длъжностни лица, проявили унизително отношение. В анализ от 2017 г. на неправителствената организация (НПО) "Български хелзинкски комитет" се посочва, че над 40 на сто от затворниците са се оплакали от телесни повреди и незаконни арести, а 16 на сто - че са били подложени на принудителни разпити. Българският хелзинкски комитет продължи да критикува Министерството на вътрешните работи, че не събира и не проследява информация за насилствени действия от страна на полицията и че не разполага с ефективен механизъм за разследване и наказване на служителите, извършили нарушения. Според неправителствената организация физическото малтретиране на задържани лица от полицията беше широкоразпространено и в прекомерна степен засягаше заподозрените от ромски произход.

В доклада си от 11 юли, след посещението през м. декември 2018 г., Комитетът на Съвета на Европа за предотвратяване на изтезанията (КПИ) констатира, че няма "актуални и достоверни твърдения за грубо физическо отношение към чуждестранни граждани, задържани от служителите на гранична полиция", но отбеляза, че има сигнали за словесни нападки срещу мигранти от дома за временно настаняване на чужденци в Бусманци, докато същите са били в ареста на гранична полиция.

Условия в затворите и местата за лишаване от свобода

Българският хелзинкски комитет съобщи, че условията в затворите и местата за лишаване от свобода остават "нечовешки и унизителни." Имаше сигнали за пренаселеност в някои от местата за лишаване от свобода, насилие между затворниците, корупция сред затворническите служители и неподходящи санитарин, битови и медицинскиусловия. КПИ окачести условията в арестите на гранична полиция като "приемливи за максималния срок на задържане от 24 часа".

Материални условия: Условията в затворите като цяло останаха лоши. Както омбудсманът, така и Българският хелзинкски комитет настояваха пред властите за разработването на цялостна програма за развитие на местата за задържане. През м. август, омбудсманът констатира "изключително лошите битови условия" в общежитието "Керамична фабрика", включително падаща мазилка от стените и таваните в помещенията за спане, висящи и необезопасени контакти и кабели, процепи в покрива и лоши санитарни условия, като препоръча незабавното му закриване.

Българският хелзинкски комитет установи и някои допълнителни проблеми, включително недостатъчен достъп до здравно обслужване и ниското качество на услугата, когато е била налична, лоши условия на труд, както и корупция в затворите. В своя доклад КПИ установи "лошо качество и ниска надеждност" при воденето на медицинската документация, както и незадоволително здравно обслужване в центровете за задържане на мигранти, включително недостатъчно и неработещо медицинско оборудване, изключително ограничени количества лекарства, които често са с изтекъл срок на годност, както и крайно ограничен достъп до медицински специалисти. В доклада си КПИ изрази "особена загриженост от крайно недостатъчния достъп на задържаните чужденци до психиатрична грижа, която се свежда само до спешните случаи и допълнително се усложнява от липсата на организиран превод".

По закон се предвижда създаване на центрове от затворен тип или обособяване на затворени участъци в приемните центрове с цел да се наложи ограничителен режим и изолация на мигранти, които нарушават вътрешния ред.

Националният омбудсман съобщи за случаи, при които полицията и органите на затвора са използвали прекомерна сила и са проявили насилническо отношение към задържани лица и затворници в местата за

задържане и в Софийския затвор, както и липсата на ефективна административна реакция срещу подобни насилствени прояви. В доклад до министъра на правосъдието омбудсманът заяви, че администрацията на затвора не е прилагала разпоредбите и е продължила да толерира практиката на ненужно поставяне на белезници, независимо от препоръката на омбудсмана за нейното преустановяване през 2016-17 година.

Българският хелзинкски комитет отбеляза, че въвеждането на регистри на телесните повреди в затворническите медицински центрове е довело до спад на случаите на физическо малтретиране на затворници, но съобщи за множество случаи на малтретиране на затворници с психични разстройства в болницата на Софийския затвор. В единия от случаите петима надзиратели реагирали на сигнал за сбиване между двама затворници, като влезли в килията и им нанесли тежък побой с палки. През м. април правителството прие нова наредба, с която се отменя задължителното прилагане на физически ограничения срещу задържани лица, ескортирани извън заведенията за лишаване от свобода, като се дават на конвоиращия орган правомощия да преценява тази необходимост за всеки отделен случай.

Омбудсманът изрази загриженост, че администрацията на затворите системно лишава затворниците от достъп до образование, и отправи критики срещу липсата на достатъчно светлина в центровете за задържане, както и по отношение на недостатъчните запаси от спално бельо и храна, поради което задържаните понякога са били оставяни гладни в продължение на 24 часа.

Правозащитни активисти обвиниха затворническата администрация, че е конфискувала заявления за членство в Българското затворническо сдружение (НПО, учредена от затворници с цел да отстоява правата на затворниците), както и че налага наказания и издевателства физически над нейните членове. През м. април и май председателят на Българското затворническо сдружение Джок Полфрийман обяви 33-дневна гладна стачка в отговор на натиска и репресиите от страна на администрацията на затвора срещу него, поради това че изобличава корупцията и малтретирането на затворници в системата на държавните затвори. Според адвоката на Полфрийман клиентът му е бил уволнен от работата в затвора, било му е отказано правото на свиждане и са му били отправени предупреждения и заплахи от страна на охраната.

<u>Администрация:</u> Властите предприемаха разследвания по твърдения за грубо физическо отношение. Според КПИ системата на затворите има сериозни проблеми с корупцията и недостатъчната численост на персонала, особено що се отнася до здравните работници. В противоречие със закона има

наредби, които разрешават нощните претърсвания на спалните помещения за неразрешени вещи, като омбудсманът разкритикува администрацията на затвора за провеждането на такива претърсвания. Българският хелзинкски комитет съобщи, че медицинският персонал не известява прокуратурата за всички случаи на насилие срещу затворници от страна на надзирателския персонал.

Независимо наблюдение: Правителството е разрешавашеизвършването на независимо наблюдение на затворите от страна на независими неправителствени наблюдатели. Според заключителните наблюдения в шестия периодичен доклад на Комитета срещу изтезанията (КСИ) към Службата на Върховния комисар по правата на човека на ООН (излязъл през 2017 г.) институцията на омбудсмана в страната не разполага с достатъчно средства, за да изпълни своя мандат като национален превантивен механизъм съгласно Допълнителния протокол към Конвенцията против изтезанията на ООН.

Подобрения:Към м. октомври правителството беше разкрило нови места за задържане в Сливен и Стара Загора и беше ремонтирало отделни крила на затворите в Пазарджик, Бобов дол, Стара Загора, Велико Търново и София. Българският хелзинкски комитет отбеляза също така, че към Врачанския затвор е разкрито ново заведение за лишаване от свобода за малолетни и непълнолетни престъпници.

г. Произволен арест или задържане

Независимо че по конституция произволният арест и задържане са забранени, имаше сигнали, че в определени моменти полицията е превишила своите правомощия за извършване на арест и задържане. В закона е предвидено правото на всяко лице да оспорва законосъобразността на своя арест или задържане пред съда и като цяло държавата спазваше тези изисквания.

Процедури при арест и отношение към задържаните лица

Според закона полицията по принцип следва да разполага със заповед за арест преди задържането на дадено лице. Полицията има право да задържи лице за срок от 24 часа без повдигане на обвинение, като с прокурорско постановление срокът на задържане може да се удължи със 72 часа.

Задържането за срок над удължението от 72 часа се постановява от съда. Законът забранява да се прилага мярка за неотклонение за срок по-дълъг от два месеца спрямо лица, задържани за леки престъпления, без повдигнато обвинение. Задържани лица, обвинени в тежки престъпления, могат да останат с мярка за неотклонение без обвинителен акт до осем месеца, докато заподозрени за престъпления, за които се полага не по-малко от 15 години лишаване от свобода, могат да бъдат задържани без обвинителен акт за срок до 18 месеца. Прокуратурата няма право да извършва арест на военнослужещи без разрешение на министъра на отбраната. Като цяло органите на реда се съобразяваха с тези законови разпоредби. През м. септември Агенцията на ЕС за основните права съобщи, че заповедите за задържане "обикновено не съдържат описание на основанието за задържане", а полицейските органи не запознават ясно задържаните лица с правата им.

Законът дава възможност за освобождаване под лична гаранция, подписка и домашен арест, като тези мерки бяха използвани широко.

Законът дава право на адвокат от момента на задържането, като съгласно вътрешните разпоредби задържаните се инструктират да се свържат с адвокат не по-късно от два часа след задържането си, а на адвоката следва да се осигури достъп до задържания в рамките на не повече от 30 минути от пристигането му в полицейското управление. Законът предвижда безвъзмездна правна помощ, осигурена от държавата, за обвиняеми с ниски доходи, които можеха да избират от списък със служебни защитници, акредитирани от адвокатската колегия. Действаше гореща линия с национално покритие, която предоставя 15-минутни безплатни правни консултации по осем часа дневно.

На 19 септември Софийският апелативен съд се произнесе за предсрочното освобождаване на председателя на Българското затворническо сдружение Джок Полфрийман. Той беше излежал малко повече от 13 от общо двадесетгодишната си присъда за убийство, но вместо да го освободи, Министерството на вътрешните работи го прехвърли в дома за временно настаняване на чужденци в Бусманци. При все че решението на Софийския апелативен съд за предсрочно освобождаване не подлежи на обжалване, на 24 септември главният прокурор настоя Върховният касационен съд да отмени предсрочното освобождаване и да възобнови делото на Полфрийман. Главният прокурор обвини съдийския състав от Софийския апелативен съд в липса на безпристрастност поради предишно сътрудничество с Българския хелзинкски комитет, към който съдът се е обърнал с молба да представи писмено становище за поправянето на Полфрийман. В свое следващо изявление съдебният състав на Софийския апелативен съд настоя, че

производството пред Върховния касационен съд не представлява правно основание за по-нататъшно задържане на Полфрийман и той трябва да бъде освободен. На 15 октомври Полфрийман бе освободен от дома за задържане.

Произволен арест: Имаше сигнали за произволно задържане. През м. май например Министерството на вътрешните работи наложи дисциплинарно наказание на полицейски служител от Пазарджик, който арестувал жена на улицата през м. февруари 2018 г. с обвинението, че е заснемала полицай по време на проверка на камион, което не е незаконно. Шофьорът на камиона извикал жената, която била негов собственик. Полицията глоби собственичката, че не е изпълнила полицейско разпореждане и не е представила документи за самоличност, които според нейните твърдения си намирали в кола, паркирана зад проверявания камион.

През м. май Специализираният наказателен съд призна в своето осъдително решение, че маскирани представители на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобито имущество са участвали незаконно в ареста на бившия кмет на софийския р-н "Младост", Десислава Иванчева, както и това, че държането й с белезници на публично място представлява съществено нарушение на презумпцията за невинност.

д. Отказ на справедлив публичен процес

Според Конституцията и закона се предвижда независимост на съдебната система, но корупция, неефективност и липсата на отчетност продължиха да бъдат широкоразпространен проблем. Общественото доверие в съдебната система продължи да бъде ниско поради представата, че магистратите се поддават на политически натиск и не правораздават безпристрастно. В доклада си от м. октомври по Механизма за сътрудничество и проверка ЕК отбеляза "системни случаи на целенасочена критика срещу съдии заради съдържанието на постановени от тях решения", което накърнява независимостта и безпристрастността на съдебните институции.

Според правозащитни организации предвидените законови стандарти за осигуряване на справедлив съдебен процес са ниски, което създава предпоставки за нарушаване на процесуалните права на адвокатите и подсъдимите. В своя годишен доклад, публикуван през м. май, Върховният касационен съд обвини прокуратурата в "недопустим опит за институционално въздействие върху съда, нарушаване на конституционно

установения баланс на държавната власт и върховенството на закона, груба намеса в съдебната независимост" поради отказ на прокуратурата да предостави на съда дело за целите на законово регламентирана проверка.

Съдебен процес

По конституция и закон се учредява правото на справедлив и открит съдебен процес, като това право беше принципно налагано от независима съдебна система.

Законът приема, че подсъдимите са невинни до доказване на вината им. Подсъдимите имат право да бъдат своевременно и подробно запознати с обвиненията, които им се повдигат. Те имат право на справедлив процес, проведен в разумен срок, но дълги забавяния препятстваха правораздаването в наказателните производства. Всички съдебни заседания са открити, с изключение на тези по дела, свързани с националната сигурност, застрашаващи обществения морал и засягащи неприкосновеността на непълнолетни подсъдими. Подсъдимите имат право да присъстват на съдебните заседания и имат право да поискат преразглеждане на делото, ако са били осъдени задочно, освен ако в хода на първото производство не са направили опит за избягване на правосъдие.

По конституция и според закона подсъдимите имат право на адвокат, като на лицата, които не могат да си позволят адвокат, се назначава служебен защитник. Задължително е участието на адвокат, когато за твърдяното престъпление се полага наказание от 10 или повече години лишаване от свобода; когато обвиняемото лице е непълнолетно, чуждестранен гражданин или лице с психични или физически увреждания; или когато производството се води задочно. Подсъдимите имат право на достатъчно дълги срокове и механизми, за да подготвят своята защита. Те имат право на безплатен превод според необходимостта от момента на повдигане на обвинението до последната обжалвателна инстанция. Подсъдимите имат право на очна ставка със свидетели, преглед на доказателства, както и да призовават свидетели и да предявяват доказателства от своя страна. Подсъдимите не са длъжни да дават показания или да се признаят за виновни. Законът предвижда право на обжалване, което се използваше широко.

Политически затворници и арестанти

Нямаше сигнали за политически затворници и арестанти.

Граждански съдебни процедури и механизми за компенсация

Законът забранява проявата на дискриминация при осигуряването на достъп до заетост, образование, здравеопазване и всички останали права и свободи, предвидени в конституцията и законите на страната. Властите разследваха жалби за дискриминация, постановяваха решения и налагаха наказания на нарушителите. Законът дава възможност на физически лица да водят дела за дискриминация пред съда или пред Комисията за защита от дискриминация (КЗД).

Гражданите могат да подават сигнали за нарушаване на човешки права до съдилищата и до КЗД, която може да налага глоби на нарушителите. След изчерпване на всички национални механизми за съдебно възмездие лицата могат да обжалват решенията, свързани с твърдените нарушения на Европейската конвенция за правата на човека, пред Европейския съд по правата на човека. Според омбудсмана властите не използваха в пълна степен преимуществата на медиацията при разрешаването на спорове, така че да се облекчи проблемът със забавянето на повече от 740,000 дела.

Реституиране на собственост

Според Българския хелзинкски комитет властите са изселвали по политически причини ромски семейства от домовете им преди избори, позовавайки се на законните си задължения за разрушаване на незаконни и опасни постройки, а същевременно не са предоставяли подкрепа на изселените лица и те са останали бездомни.

При все че държавата не е приела специално законодателство за възстановяване на собствеността върху имущество от времето на Холокоста, действащите закони и механизми се прилагат за удовлетворяване на вещни искове върху недвижима собственост от епохата на комунизма (като това не включва движими вещи), включително искове, подадени от чужди граждани, като те се прилагат и за претенции, свързани с Холокоста. НПО и застъпнически групи, включително местни еврейски организации, отчетоха значителен напредък по решаването на тези искове. След Втората световна война комунистическото правителство първоначално реституира, но след това национализира личното и колективното имущество, отнето в периода на Холокоста. След падането на комунистическия режим еврейските организации и частни лица получават възможност да подадат искове за възстановяване на собствеността или за получаване на обезщетение за колективно и частно имущество, национализирано по време на комунизма.

Министерството на отбраната отказва да възстанови на еврейската общност имот, находящ се в комплекса на Висшето военноморско училище във Варна, с твърдението, че той се използва за стратегически комуникации. Според Организацията на евреите в България "Шалом" имотът във Варна е единственият от времето на Холокоста, който все още не е реституиран.

е. Своеволно и незаконно вмешателство в личния живот, семейството, дома или кореспонденцията

По конституция и закон такива действия са забранени. Правоприлагащите органи имат достъп до трафика на електронни данни само в случаи на тежки престъпления или във връзка с националната сигурност. НПО обвиниха органите на властта, че оповестяват умишлено лични данни, за да сплашат своите критици. През м. юли Висшият съдебен съвет публикува декларациите за доходите на всички магистрати, като беше пропуснал да заличи личните данни единствено на съдия Мирослава Тодорова – открит радетел за съдебна независимост – и нейното семейство, включително домашния им адрес.

Раздел 2. Зачитане на гражданските свободи, включително:

а. Свобода на словото и печата

Конституцията и законът обезпечават свободата на изразяване, включително на печата, като държавата по принцип зачиташе това право. При все това продължиха да съществуват притеснения, че политически и корпоративен натиск, в съчетание с растяща и непрозрачна концентрация на собствеността върху медиите и мрежите за разпространение, както и държавно регулиране на ресурсите и подкрепа за медиите, сериозно накърняват медийния плурализъм. През м. октомври генералният секретар на "Репортери без граници" определи състоянието на медиите като "по-лошо от всякога". Той заяви, че държавата е "въвлечена в изключително сериозна медийна гражданска война" и изрази загриженост относно тормоза над журналисти, политическото манипулиране на медиите и настъпилия срив в професионалните медийни стандарти.

Според Българския хелзинкски комитет е имало последователно ограничаване на свобода на словото и подронване на професионалните и етични стандарти, на които се крепи една медийна среда с високо качество. В свое публично изявление през м. септември неправителствената организация

очерта “постоянни тенденции на засилен контрол върху водещите медии от страна на правителството, особено преди отминалите избори [за Европейски парламент] и предстоящите [местни] избори.” Според „Прозрачност без граници“ – България собствеността върху медиите “често е неясна”, като множество медийни канали “са финансово зависими от държавната реклама, което вероятно се отразява на безпристрастността на репортажите им, както и на евентуалната критика, която при други обстоятелства биха отправили към органите на държавната власт.”

Индексът за медийна устойчивост за 2019 г. на Международния съвет за изследвания и обмен установи нарастване на броя на престъпленията в страната срещу медийни професионалисти, словесни нападки срещу журналисти от представители на правителството, както и липса на прозрачност относно собствеността на онлайн медиите, което допринася за разпространяване на фалшиви новини и пропаганда.

Свобода на изразяване: Законът предвижда от една до четири години лишаване от свобода за използване и подбуждане към “реч на омразата“. Законът дава определение на понятието „реч на омразата“ като слово, което подбужда към омраза, дискриминация или насилие, основани на раса, етническа принадлежност, народност, религия, сексуална ориентация, семейно или социално положение или увреждане. Според неправителствени организации присъствието на националистически партии в правителството е “овластило” поддръжниците им редовно да си служат с реч на омразата.

Хората по принцип критикуваха властта без да бъдат репресирани за това. През м. август главният прокурор и неговите заместници поискаха от Висшия съдебен съвет да се произнесе с решение дали публикуването на “невярна информация” или на “манипулативни твърдения” за прокурори подлежи на наказателно преследване. В отговор на това прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет призова обществеността и медиите към повече толерантност и отговорност, когато се правят коментари относно номинацията за нов главен прокурор.

Печатни издания и медии, включително онлайн медии: Медиите бяха активни и са изразяваха широко разнообразие от мнения. Законите, които ограничават “речта на омразата”, се прилагат и към печатните издания. *Световният индекс за свобода на пресата за 2019 г.* на „Репортери без граници“ отчете ширеща се “корупция и негласни договорености между медии, политици и олигарси”, “съдебен тормоз над независимите медии”, както и нараснал брой на “заплахите срещу репортери”. Вътрешни и

международни организации критикуваха както печатните, така и електронните медии за редакционни пристрастия, липса на прозрачност във финансирането и собствеността и податливост на политическо влияние и икономически стимули.

Насилие и тормоз: През м. февруари разследващият журналист Христо Гешов се оплака, че е получил анонимни заплахи, след като е пуснал видеоматериал с първоначалното си разследване за незаконно ВиК дружество в Троян. През м. май две неизвестни лица отвлякоха Гешов и го държаха през нощта, докато не се съгласи да свали материала си по случая от сайта *zovnews.com*. Към м. септември нямаше повече информация относно предприетите от органите на реда действия заустановяване на извършителите.

През м. август специализираната прокуратура обвини новинарското онлайн издание *Mediapool.bg* във вандализъм и оскверняване на паметта на починал магистрат. Прокуратурата заклейми *Mediapool* заради публикация относно задържането за 72 часа на мъж, който е надраскал обидни думи върху некролог на магистрата, залепен във фоайето на съдебната палата.

През м. септември фотожурналистът Веселин Борисов прекара една нощ в ареста, след като полицията го задържа затова, че е снимал полицейски служители по време на протест. Министерството на вътрешните работи публикува официално извинение и образува вътрешно разследване по случая.

Цензура или контрол върху съдържанието: Журналисти продължиха да сигнализират за редакторски забрани за отразяване на определени лица и теми, както и за налагането на политически възгледи от страна на корпоративното ръководство. Според международната НПО "Асоциация на европейските журналисти" автоцензурата е широко разпространена, особено в малките регионални медии.

През м. юни изпълнителният директор и миноритарен акционер на "Нетинфо" (NetInfo) Христо Христов се оплака от натиск и "засилено вмешателство в редакционната политика" на новинарските онлайн издания "Гонг", "Вести" и "Дарикнюз" от страна на новите мажоритарни акционери, братята Кирил и Георги Домусчиеви. Впоследствие съветът на директорите на Нетинфо отстрани Христов от длъжността изпълнителен директор.

Юристи правозащитници изразиха загриженост, че промените в Закона за защита на личните данни, приети през м. януари, дават на властите възможност да заглушават свободното слово, тъй като дават на контролните органи правомощия да глобяват медии и журналисти, когато "свободата на изразяване взема връх над правото на обекта на журналистическо разследване

да остане извън обсега на общественото внимание.” Според Асоциацията на европейските журналисти новото законодателство може да принуди журналистите да си налагат автоцензура.

Асоциацията на европейските журналисти протестира срещу отстраняването на 12 септември на дългогодишната водеща на сутрешно предаване по Българското национално радио с фокус върху правовата държава Силвия Великова , отдавайки го на факта, че Великова се е противопоставила на номинацията на Иван Гешев като единствен кандидат за бъдещ главен прокурор. След протести Великова бе възстановена на работа.

Законодателство за клевета/набедяване: Клеветата е противозаконна и се наказва с глоба от 3 000 до 15 000 лв.и обществено порицание. През м. юни Софийски градски съд наложи глоба от 1 000 левана журналиста от “Икономедия” Росен Босев по дело за клевета по адрес на бившия председател на Комисията за финансов надзор Стоян Мавродиев, обвинен в телевизионни изявления на Босев, че репресира изданията на “Икономедия” “Дневник” и “Капитал”. Асоциацията на европейските журналисти протестира срещу съдебното решение, като обвини съдия Петя Крънчева, че си “разчиства сметките” с Босев, който е писал критични статии за нея.

През м. януари Софийски градски съд отхвърли с решение жалбата за клевета от областния управител на София Илиан Тодоров срещу журналиста на свободна практика Иво Инджев, който беше публикувал поредица от статии онлайн, наричайки Тодоров “ксенофоб”, “антисемит”, “пронацистки националист” и също така “марионетка на Кремъл”. Решението на съда потвърди заключението за невинност на първоинстанционния съд с довода, че “като публично лице, което заема висок управленски пост, ищецът би трябвало да има по-висок праг на търпимост към критикат.”

Свободно използване на Интернет

Нямаше ограничаване или прекъсване на достъпа до интернет или цензуриране на съдържание в мрежата от страна на държавата. При все това имаше сигнали, че властите са превишили своите правомощия, като са проследявали частни комуникации в интернет. През 2018 г. министърът на вътрешните работи призна, че е рутинна практика на службите за сигурност да извикват за справка отделни лица във връзка с поведението им в социалните мрежи.

Академична свобода и културни събития

Държавата не ограничаваше академичната свобода и културните събития.

б. Свободно право на мирно събрание и сдружаване

Конституцията и законите обезпечават свободата за мирно събрание и сдружаване и като цяло държавата зачиташе тези права.

Свободно право на мирно събрание

На 18 април работници от военния завод "Дунарит" искахада се съберат в мирна подкрепа на двама свои колеги, които се явяваха за разглеждане на мярката им за неотклонение пред Специализирания наказателен съд. В открито писмо до медиите те се оплакаха, че полицията ги е изтласкала от сградата на съда, били са обградени, отнети са им личните карти и са им издадени официални протоколи за опит за нападение над съда. Полицията оправдава действията си със "заповед отгоре."

Свобода на сдружаване

Властите продължиха да отказват регистрация на македонската активистка група ОМО "Илинден", независимо от постановеното през м. януари решение, както и 10 предишни решения на Европейския съд по правата на човека, съгласно които отказите нарушават правото на свобода на сдружаване на групата.

в. Свобода на вероизповеданието

Вж. *Доклад за състоянието на свободата на вероизповедание в световен мащаб* на Държавния департамент на адрес: https://www.state.gov/religiousfreedomreport/.

г. Свобода на движение

Законът предоставя свобода на движение в рамките на страната, пътуване в чужбина, емиграция и завръщане, като държавата принципно зачиташе тези права.

д. Вътрешно разселени лица

Няма приложение.

е. Закрила на бежанци

Насилие срещу мигранти, бежанци и лица без гражданство: Правозащитни организации продължиха да докладват за широко разпространение на "отблъскване", насилие, ограбване и унизителни действия срещу мигрантите и търсещите убежище по границата с Турция. През м. август медийни публикации, позоваващи се на "вътрешни източници" от Европейската агенция за гранична охрана ФРОНТЕКС, отправиха твърдения, че граничната полиция е "преследвала мигранти с кучета, нанесла им е побой и ги е принудила да пресекат границата обратно." Министърът на вътрешните работи отрече обвиненията, като заяви, че граничарите "използват сила единствено тогава, когато ситуацията го налага като например в случай на агресивно поведение срещу тях."

Правителството работеше в сътрудничество със Службата на Върховния комисар на ООН за бежанците (ВКБООН) и други хуманитарни организации за предоставяне на закрила и помощ на бежанци, лица, търсещи убежище, лица без гражданство и други подобни категориии лица.

Принудително връщане: Правозащитни организации критикуваха правителството затова, че депортира турски граждани обратно в Турция, където ги очаква затвор заради политическата им дейност. През м. юли например Софийски административен съд одобри екстрадицията на Илхан Карабаг, турски гражданин от кюрдски произход, който бе престоял три години в приемен център като лице, търсещо убежище. Неправителствената организация Border Monitoring (Граничен мониторинг) съобщи за присъствието на представител на турската дипломатическа мисия на съдебните заседания и протестира, че това присъствие представлява опит за оказване на натиск върху съда.

Предоставяне на убежище: Законът предвижда предоставяне на убежище или бежански статут и властите бяха създали система за закрила на бежанците. Президентът може да предоставя убежище на лица, преследвани заради техните убеждения или дейности в защита на международно признати права и свободи. Лица, търсещи убежище, и бежанци, пресекли границата

незаконно, подлежат на задържане.

Свобода на движение: Законът ограничава движението на лицата, търсещи убежище, в рамките на административния район на приемния център, в който са настанени. Ограничението важи до приключването на процедурата за признаване на статут.

Достъп до основни услуги: Съгласно наредбата за интеграция на бежанците на кметовете се дават правомощия за подписване на споразумения за интеграция с лица, получили бежански статут, в които се посочват услугите, които ще им бъдат предоставени: жилищно настаняване, образование, езиково обучение, здравно обслужване, професионална квалификация и помощ при намиране на работа, както и задълженията на компетентните институции. НПО твърдяха, че държавата прави непоследователни опити за интеграция на бежанците. Според доклада за страната на платформата Информационен фонда за убежище от м. март "не се предвиждат, финансират или осигуряват интеграционни дейности за общия брой признати бежанци или лица със статут на закрила." Според Държавната агенция за бежанците към м. октомври общо четири семейства на бежанци, наброяващи 27 лица, бяха подписали споразумения за интеграция, като още две семейства са били в преговори за споразумения с общинските власти.

През м. юни Държавната агенция за бежанците и Международната организация по миграция откриха безопасна зона за непридружени деца, търсещи убежище, към Регистрационно-приемен център "Военна рампа", в която се осигуряват 24-часова грижа и специализирани услуги в среда, пригодена към техните нужди.

Трайни решения: Властите приемаха бежанци за презаселване, предлагаха натурализация на бежанците, които пребивават на територията на страната, и ги подпомагахо при тяхното доброволно завръщане по домовете им. До м. ноември страната бе приела 67 преместени бежанци и бе в процедура по интервюирането на още 26.

Временна закрила: Министерски съвет може да осигурява временна закрила в случаи на масово навлизане на чужди граждани вследствие на въоръжен конфликт, гражданска война, насилие или повсеместно нарушаване на човешките права в страната им на произход, както предвижда Съветът на Европейския съюз. Държавата предоставяше също и хуманитарна закрила на лица, които не удовлетворяват критериите за бежанци, като до м. септември бе предоставила такава на 208 лица.

ж. Лица без гражданство

Законът дава възможност на лица без гражданство да кандидатстват за гражданство след изтичането на три години от получаването на разрешително за дългосрочно или постоянно пребиваване в страната. През м. февруари Европейската мрежа за лицата без гражданство разкритикува страната за "сериозни пропуски" в отношението към лицата без гражданство, включително тяхното задържане. През 2018 г. според Евростат броят на лицата без гражданство е бил 1 870, а според ВКБООН към края на 2018 г. лицата, спадащи към мандата му за закрила на апатриди, са били 92.

Раздел 3. Свобода на участие в политическия процес

Според Конституцията и закона гражданите имат възможност да избират правителството си посредством редовни свободни и честни избори с тайно гласуване, въз основа на всеобщо избирателно право.

Избори и политическо участие

Последни избори: Нямаше сигнали за съществени нередности по време на извънредните парламентарни избори през 2017 г. или по време на президентските избори през 2016 г. Повечето политически коментатори, включително мисията за наблюдение към Службата за демократични институции и човешки права (СДИЧП) на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, счетоха, че изборите са били проведени свободно и честно, като отбелязаха, че "някои партии са използвали родстрекателска и ксенофобска реч, най-вече срещу ромите и турците."

Законът забранява воденето на предизборна политическата агитация на езици, различни от българския. Според СДИЧП това изискване, както и липсата на официална информация за гласоподавателите на езиците на малцинствата, ограничава възможността им да разбират изборните правила и да участват ефективно в изборния процес. НПО съобщиха, че законовите изисквания за адресна регистрация ограничават възможността на ромите, живеещи в незаконни жилища, да получат лични карти, което на свой ред им пречи да се регистрират и да гласуват на избори.

През м. февруари Българският хелзинкски комитет разкритикува наскоро приетите промени в Изборния кодекс, като заяви, че те "накърняват значимо избирателното право и целенасочено ограничават възможността на

гражданите” да направят свободен избор относно “политически субекти и личностите, които да ги представляват в различните местни, национални и наднационални органи на управление.” Според неправителствената организация промените “отварят широко вратата” за упражняване на политическо влияние върху работата на Централната избирателна комисия, създават затруднения за доказване на фалшификации на вота и поставят малките политически партии в неравностойно положение.

„Прозрачност без граници“ – България съобщи за редица случаи на контролиран вот и организационни нарушения по време на двата тура на местните избори през м. октомври и ноември, които “накърняват съществено правата на избирателите и изразяват целенасочено въздействие, което може да промени изборните резултати”.

Прокуратурата съобщи за 18 случая на купуване на гласове след изборите за Европейски парламент през м. май; до м. юли съдът беше издал присъди по четири от тях. На 25 ноември Районен съд – Ямбол издаде тригодишна условна присъда срещу Иван Тодоров и му наложи глоба в размер на 13 000 лв., затова че е предложил на 13 лица пари, за да гласуват за неговата кандидатура за общински съветник на местните избори през 2015 година.

Политически партии и политическо участие: Законът изисква една политическа партия да има поне 2 500 членове, за да бъде регистрирана официално. Конституцията забранява учредяването на политически партии по религиозен, етнически или расов признак, но забраната изглеждаше да ограничава ролята на някои етнически малцинства в политическия процес, тъй като няколко партии представляваха различни етнически групи. НПО нямат право да се ангажират с политическа дейност.

Участие на жените и малцинствата: Няма закони, с които да се ограничава участието на жените и представителите на малцинствата в политическия процес, така че те вземаха участие. Кметските постове в 37 от общо 265 общини се заемаха от жени. В Народното събрание няма депутати от ромски произход, а ромите не са представени в достатъчна степени и на назначаеми ръководни длъжности на фона на числеността на ромското население. Етнически турци, роми и помаци (потомци на българи славяни, приели исляма по време на Османското владичество) заемаха изборни длъжности в местната власт.

Раздел 4. Корупция във властта и липса на прозрачност в управлението

Макар законът да предвижда наказания за корупция на длъжностни лица, властите не прилагаха законовите разпоредби ефективно и длъжностни лица от всички сфери на държавното управлениеучастваха безнаказано в корупционни практики. През годината имаше съобщения за корупция във властта, включително получаване на подкуп, конфликт на интереси, схеми за умишлено длъжностно присвояване, нарушения на обществени поръчки и търговия с влияние.

В своя годишен доклад за Европейския семестър от м. март Европейската комисия определи корупцията като основна пречка пред инвестициите и отбеляза, че "борбата с корупцията продължава да бъде предизвикателство", като настоява, че "органите трябва да покажат стабилни резултати при ефективното разследване и наказателно преследване на случаите на корупция по високите етажи, включително с участие на политици." В своя доклад от м. октомври Европейската комисия признаа усилията на страната за реформа в борбато с корупцията, но отбеляза, че "положителните резултати... тепърва предстоят", тъй като "е малък броят на окончателните присъди по дела за корупция по високите етажи на властта."

Корупция: През м. януари „Прозрачност без граници" – България заяви, че няма особен напредък в усилията на страната за противодействие на корупцията. През м. март вестник "Сега" съобщи, че според получена официална информация от Министерството на правосъдието само девет лица, осъдени за дребни корупционни престъпления, действително са отишли в затвора. През м. април вестник "Стандарт" съобщи, че на заседание на Съвета по национална сигурност главният прокурор е заявил, че се водят разследвания срещу 140 високопоставени държавни служители, включително народни представители, министри, заместник-министри, кметове, председатели на агенции и данъчни и митнически служители, като в резултат на това са били съставени 39 обвинителни акта.

На 15 април Специализираният наказателен съд осъди бившия кмет на софийския р-н "Младост" Десислава Иванчева на 20 години лишаване от свобода и глоба от 20,000 лв., конфискация на имущество и забрана за заемане на висша публична длъжност за период от 20 години. Бившата заместничка на Иванчева, Биляна Петрова, беше осъдена на 15 години лишаване от свобода и глоба от 15 000 лв., конфискация на имущество и забрана за заемане на висша публична длъжност за период от 15 години. Друг бивш кмет на р-н

“Младост”, Петко Дюлгеров, бе осъден на 12 години лишаване от свобода, глоба от 12 000 лв. и конфискация на имущество. Според прокуратурата Иванчева е поискала подкуп в размер на 500 000 евроот строителен инвеститор, като Дюлгеров е играл ролята на посредник, а Петрова е била съучастник.

През м. април Конституционният съд отмени промените в Административно-процесуалния кодекс, по силата на които таксите за повторно обжалване на решенията на съда се увеличават 14-кратно за физически лица и 70-кратно за организации. Решението на съда бе въз основа на подадени искания от страна на президента, на омбудсмана и на 53-ма народни представители, които споделяха виждането на НПО, че въпросните изменения налагат сериозни ограничения върху правото на достъп до административно правосъдие и ограничават възможността да се оспори законността на актове на публичната администрация.

Декларираме на имущество: Законът задължава лицата, заемащи висша публична длъжност, да подават годишни публични декларации за своето имущество и доходи, както и да обявяват всички обстоятелства, при които биха могли да бъдат обвинени в използване на служебното си положение за лично облагодетелстване. Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество извършваше проверка и анализ на декларациите на всички висши длъжностни лица освен на магистратите, чиито декларации се проверяваха от Инспектората към Висшия съдебен съвет. На висши държавни служители и магистрати, неподали декларация за имущество и интереси, могат да бъдат налагани глоби в размер до 3 000 лева и до 6 000 лева в случай на повторно нарушение. Разпоредбата беше прилагана през годината. През м. март Комисията отчете пропуски и несъответствия при над 10% от годишните декларации, което беше обяснено с влезлите в сила нови процедури и липсата на информационна кампания.

През м. юни Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество оправда седем висши държавни лица, включително председателя на Върховния касационен съд, министъра на правосъдието и заместник-председателя на управляващата партия ГЕРБ и депутат в действащото Народно събрание по обвинения за конфликт на интереси. Неправителствената организация “Антикорупционен фонд” публикува доклад, в който се твърди, че същите длъжностни лица са придобили луксозни недвижими имоти на цени под пазарната стойност, но Комисията заключи, че те не са използвали служебното си положение, за да се сдобият с имуществото.

Раздел 5. Отношение на правителството към разследвания на международни и неправителствени организации по твърдения за нарушения на човешките права

Редица местни и международни правозащитни организации като цяло осъществяваха дейността си без ограничения от властите, като разследваха и публикуваха разкритията си по случаи, свързани с човешките права. Правозащитни наблюдатели съобщиха за нееднаква степен на съдействие от страна на представители на националната и местните власти. Някои политически партии, граждански движения и медии настояваха за закриването на определени НПО, тъй като получавали финансиране от чуждестранни донори.

Държавни институции за защита на правата на човека: Омбудсманът е независим конституционен орган, който се избира от Народното събрание с петгодишен мандат. Омбудсманът разглежда жалбите на граждани във връзка с нарушения на техните права и свободи. Омбудсманът може да изисква информация от властите, да действа като посредник при решаване на спорове, да дава предложения за преустановяване на съществуващи практики, да предоставя информация на прокуратурата и да сезира Конституционния съд с цел отмяна на противоконституционни законови разпоредби.

Комисията за защита от дискриминация е независим специализиран орган за превенция и защита от дискриминация и гарантиране на равни възможности.

Една от постоянните комисии към Народното събрание се занимава с вероизповеданията и правата на човека.

Раздел 6. Дискриминация, обществено насилие и трафик на хора

Жени

Изнасилване и домашно насилие: Законът криминализира изнасилването и като правило властите прилагаха разпоредбите му, когато информация за престъплението е била доведена до тяхното знание. Присъдите за изнасилване могат да достигнат до 20 години лишаване от свобода. Няма специален съставсрещу изнасилване от брачен партньор; властите имахавъзможност да преследват този вид изнасилване по общия състав, но рядко се възползваха от нея.

През м. февруари Народното събрание прие изменения, с които се въведе наказание до 10 години лишаване от свобода за престъпления, извършени в контекста на домашно насилие. Законът определя домашното насилие като системно физическо, сексуално или психическо насилие; поставяне под икономическа зависимост; или насилствено ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права на родител или дете, съпруг/съпруга или бивш съпруг/съпруга, между лица, които имат дете или са във фактическо съпружеско съжителство или спрямо настоящ или предишен член на същото домакинство. Законът дава на съда правото да налага глоби, да разпореди ограничителна заповед или принудително извеждане от жилището или да изиска посещение на специализирани програми. Неспазването на ограничителна заповед може да доведе до лишаване от свобода до три години или глоба в размер на 5 000 лв. През м. януари правителството прие годишна програма за превенция и закрила срещу домашното насилие, която предвижда назначаването на психолози в по-големите училища, обучение на охраната и разработване на електронна база данни със случаите на домашно насилие и насилие, основано на пола.

През м. октомври Специалният докладчик на ООН по въпросите на насилието срещу жени отбеляза провеждането на “масова” отпорна кампания срещу правата на жените, както и наличието на “търпимост и нормализиране на насилието над жени”, в допълнение към съществуващи законови пречки, недостатъчен брой специализирани услуги и недостатъчните мерки за закрила. НПО продължиха да изразяват своята загриженост относно растящия брой случаи на убийства на жени и момичета в резултат на домашно насилие. Например през м. февруари Борислав Николов от Варна преби жестоко съпругата си Кремена, която почина от черепна травма и вътрешен кръвоизлив един ден преди съдебното заседание по делото им за развод. Две седмици преди това съпрузите решили да подадат молба за развод. Според семейството и приятелите на Кремена тя е била подложена на физическо и психическо насилие по време на брака си, продължил пет години и половина. През м. септември Варненски окръжен съд осъди Николов на 12 години лишаване от свобода и да заплати на семейството на жертвата обезщетение от 100 000 лв.

Фондация „Асоциация Анимус“ и други НПО предоставяха краткосрочна закрила и психологическо консултиране на жертви на домашно насилие в 22 кризисни центъра и специализирани услуги в цялата страна. Държавата осигуряваше финансиране за 24-часова гореща телефонна линия, поддържана от НПО, където жертвите могат да потърсят съвети, информация и подкрепа, както и да подадат сигнали за насилие. Полицията и социалните

работници насочваха жертвите на домашно насилие към центровете, поддържани от НПО.

Сексуален тормоз: Законът определя сексуалния тормоз като специфична форма на дискриминация, а не като криминално престъпление, въпреки че прокурорите могат да установяват случаи, в които сексуалният тормоз включва и принуда, съчетана със сексуална експлоатация. Ако бъде преследван като принуда, сексуалният тормоз е наказуем с до шест години лишаване от свобода.

Принудителен контрол върху числеността на населението: Нямаше сигнали за принудителни аборти и насилствена стерилизация.

Дискриминация: Макар законът да дава на жените същите права като на мъжете, жените се натъкваха на известна дискриминация по отношение на икономическото участие и политическото овластяване. Законът предвижда равни възможности във всички сфери на обществения, икономическия и политическия живот, равен достъп до всички обществени ресурси, равностойно третиране, изключване на дискриминацията и насилието въз основа на пола, балансирано представителство на мъжете и жените във всички власти и преодоляване на стереотипите, основани на пола. След решението на Конституционния съд от 2018 г., че понятието "джендър" размива границата между двата биологично обособени пола, докладът на правителството от м. юли относно равенството между мъжете и жените посочи като приоритет "борбата срещу насилието, основано на биологичния пол и промяна на обществените стереотипи за жените и мъжете".

Деца

Регистрация при раждане: Гражданството произтича от родителите на лицето или от това, че то е родено на територията на страната, освен ако същото не придобие чуждестранно гражданство по наследство. Законът изисква регистрация на всички раждания в срок до седем дни.

Насилие срещу деца: Законът закриля децата от всички видове насилие, включително физическо, психическо и сексуално насилие и експлоатация, като наказва нарушителите с глоби от 300 до 10 000 лв., освен ако тези актове не съсставляват криминалнопрестъпление или друго по-тежко административно нарушение. Насилието срещу деца продължави да бъде

проблем.

Започвайки през м. януари, местната НПО Асоциация "Поход за семейството" организира поредица от протести срещу правителствения проект за Стратегия за детето 2019-2030 г., като изрази опасения, че тя дава прекомерни правомощия на властите да отнемат насилствено деца от техните семейства. Политическите партии Вътрешна македонска революционна организация, "Възраждане" и Светият синод на Българската православна църква подкрепиха кампанията срещу стратегията. Националната мрежа за децата – обединение на стотици НПО, които защитават правата на децата – одобри стратегията, като потвърди, че тя е насочена към пълната забрана на телесното наказание и криминализирането на домашното насилие. Министърът на труда и социалната политика настоя, че стратегията е предназначена "да мобилизира, финансира, обедини и уеднакви усилията на властите и гражданското общество за подобряване на жизнената среда на всяко дете и възможностите за осъществяване на неговия потенциал", но независимо от това правителството се отказа от приемането на стратегията. През м. март правителството публикува проект на своята годишна Национална програма за закрила на детето, която почива на четиригодишната Национална програма за превенция на насилието и злоупотребата с деца (2017-20 г.), но приемането ѝ се осуети поради продължаващите протести.

През м. юни държавната Агенция за социално подпомагане отчете, че е регистрирала 1 000 случая на злоупотреба с деца. Според съвместно проучване от 2018 г. на Синдиката на българските учители и на Министерството на вътрешните работи 70% от децата в страната са били обект на насилствено отношение в семейството, като в 60% от случаите насилието е било реакция на поведението и оценките на детето в училище. Проучване от 2018 г., възложено от Националната мрежа за децата, показа, че докато 88% от родителите смятат, че телесното наказание над децата не дава резултат, две трети прибягват до телесно наказание, а една четвърт го прилагат редовно.

През м. април Националната мрежа за децата издаде своя доклад "Бележник" за 2019 година, в който се констатира леко цялостно подобрение в държавната политика по отношение на децата, но се отбелязва, че от властите продължават "да се разработват политики и да се правят нормативни промени, които не са основани на доказателства, а са водени от тясно партийни мотиви – с липса на ясна визия, политическа воля и професионализъм". Държавата осигуряваше финансиране за 24-часова гореща телефонна линия, поддържана от НПО, където децата могат да потърсят съвети, информация и подкрепа, както и да подадат сигнали за насилие.

През м. март Европейският комитет по социални права установи, че страната е в нарушение на разпоредбите на Европейската социална харта поради изискването за спиране за срок от една година или прекратяване на месечните семейни надбавки, ако детето спре да посещава училище (дори и ако то след това се върне на училище), и за прекратяване на семейните надбавки, когато непълнолетно лице стане родител. Решението също така установи дискриминационно отношение към ромите, особено непълнолетните ромски момичета.

Ранен и принудителен брак: Минималната възраст за встъпване в брак е 18 години. В изключителни случаи лице може да сключи брак на 16 години с разрешение на районен съд. НПО критикуваха властите, че разглеждат ранните бракове по-скоро като етнически ромски проблем, отколкото като проблем, свързан с пола, но признаваха, че детските бракове са по-разпространен проблем в ромската общност. До м. септември съдилищата бяха осъдили 21 пълнолетни лица за фактическо съжителство с момичета под 16-годишна възраст и 33 пълнолетни лица за фактическо съжителство с момичета под 14-годишна възраст.

Сексуална експлоатация на деца: Законът прави разграничение между склоняване на деца към проституция, за което се предвиждат от две до осем години лишаване от свобода и глоба до 15 000 лева, и трафик на деца с цел сексуална експлоатация, за което се предвиждат до десет години лишаване от свобода и глоба до 20 000 лева. Законът забранява детската порнография и предвижда за нарушителите до шест години лишаване от свобода и глоба до 8 000 лева. Властите прилагаха закона. Минималната допустима от закона възраст за секс по взаимно съгласие е 14 години. През м. април Специалният докладчик на ООН по въпросите на продажбата и сексуалната експлоатация на деца констатира, че ромските деца са изложени на неколкократно по-висок риск от сексуално или друг вид насилие, като сътрудничеството между различните органи, работещи за закрилата на децата, продължава да представлява проблем.

Разселени деца: Към м. септември 416 непридружени малолетни лица бяха потърсили убежище в страната, което представлява ръст с 260% спрямо същия период на 2018 година. През м. юли Върховният административен съд образува производство по сигнал на омбудсмана от 2017 година, според който съдилищата прилагат различни стандарти при определянето на това дали децата-мигранти са непридружени и редовно настаняват такива деца в

центровете за задържане на нередовни мигранти. Искането на омбудсмана бе съдът да установи единни критерии за третиране на децата без придружител в рамките на съдебната система.

Деца в институции: Правителството продължи да закрива детски домове за резидентна грижа, като към м. ноември оставаха 495 деца, които предстои да бъдат прехвърлени от 21 детски заведения от стария тип към услуги в общността. През м. януари властите закриха дома за медико-социални грижи в Ямбол, в който към края на 2017 г. бяха настанени 19 деца (спрямо 69 деца през 2009 година). Според НПО правителството не е обезпечило по-добро качество на живот за децата в новите центрове за настаняване от семеен тип, като качеството на услугите за подкрепа на семейството остава непроменено. През м. ноември организацията Интернационал за правата на хората с увреждания публикува доклад, в който се отбелязва, че реформата за деинституционализация в страната "е заменила една система от големи и стари сиропиталища с нови, по-малки сгради, които все още действат като институции", и въпреки че битовите условия в домовете за групово настаняване са добри, те продължават да бъдат "дехуманизиращи и опасни". Министерството на труда и социалната политика обвини доклада в генерализация и описа констатациите в него като "тенденциозни, непредставителни и целящи да омаловажат процеса на деинституционализация."

Международно отвличане на деца: Страната е ратифицирала Хагската конвенция от 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвличане на деца. Вж. *Годишния доклад на Държавния департамент за международното отвличане на деца* на https:: //travel. state. gov/content/travel/en/International -Parental-Child- Abduction/for-providers/legal-reports-and-data/reported-cases.html.

Антисемитизъм

Според преброяването от 2011 г. в страната живеят 1 130 евреи, но местни еврейски организации оценяваха реалния им брой на 5 000 - 6 000.

В сайтовете на социалните мрежи, както и в коментари към статии, публикувани в интернет медиите, продължи редовно да се появява антисемитска риторика. Организацията на евреите в България „Шалом" съобщи за нарастващи прояви на антисемитизъм под формата на антисемитска реч и изображения в социалните мрежи и на паради и митинги

на крайно десни и ултранационалистически групи, както и периодични прояви на вандализъм на еврейски гробища и паметници. В туристическите райони на страната се предлагаха сувенири с нацистки символи. Според “Шалом” националният координатор за борба с антисемитизма и Министерството на вътрешните работи са “реагирали безотказно” на антисемитските инциденти, но слабата нормативна уредба е възпрепятствала налагането на по-строги наказания на нарушителите.

На 20 и 21 април - дати, които съвпадат с рождения ден на Адолф Хитлер, периферната и парламентарно непредставена партия Български национален съюз бе домакин на международна среща на крайно десни организации в София, където беше обявявено учредяването на “Паневропейски съюз” за “пълно премахване на влиянието на ... ционисткото лоби.” Междувременно на обществени места в гр. Дупница, който се намира на около 60 км южно от София, се появиха некролози на Адолф Хитлер, в които се съобщаваше, че ще бъде отслужен помен на еврейските гробища. Кметът на Дупница и Министерството на външните работи заклеймиха и двете прояви за това, че “разпространяват ксенофобски, антисемитски и расистки послания”. Плакати на Хитлер и нацистки символи се появиха и на обществени места в черноморския пристанищен град Бургас. Правоохранителните органи установиха извършителите, но районната прокуратура отказа да образува производство и определи деянието като “дребно хулиганство”.

През м. февруари в София се проведе демонстрация в памет на Христо Луков, който е бил ръководител антисемитската/про-нацистка организация Съюз на българските национални легиони през 40-те години на XX в. Правителството, Българската социалистическа партия, НПО, международни организации и дипломатически мисии осъдиха шествието. Софийски административен съд отхвърли наложената от страна на кмета на София Йорданка Фандъкова забрана на марша, в който участваха 200-300 души. Същия ден Министерски съвет бе домакин на висши представители на държавната власт, общински ръководители, интелектуалци, лидери на гражданското общество и дипломати от страните в Международния алианс за възпоменание на Холокоста, които подписаха манифест срещу речта на омразата, като поеха ангажимент да пазят общественото пространство от омраза и нетолерантност и да повишат чувствителността на обществото към проявите на расизъм, антисемитизъм, ксенофобия и дискриминация.

През м. април вандали поругаха мемориала на Втората световна война в Стара Загора с пречупени кръстове и антисемитски лозунги. Властите реагираха бързо и почистиха паметника.

Трафик на хора

Вж. *Доклад за трафика на хора* на Държавния департамент на адрес: https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/.

Хора с увреждания

Законът закриля правата на лица с физически, психични, интелектуални и сетивни увреждания, включително за достъп до медицинско обслужване, образование, заетост, жилище, обществена инфраструктура, транспорт, спортни и културни прояви, обществени и политически събития, съдебната система и други услуги. Правителството не прилагаше ефективно тези разпоредби и насочваше усилията си предимно към осигуряването на пенсии за инвалидност, социални услуги и институционална грижа. НПО обвиниха държавата, че се стреми да намали броя на лицата с увреждания, като преформулира критериите за увреждане, вместо да ги подкрепя. През м. юни Българската стопанска камара се оплака, че работодателите нямат представа дали отговарят на законовите изисквания за наемане на лица с трайни увреждания, като отбеляза липсата на интегрирана информационна база-данни. През м. февруари НПО "Съюз на слепите" разкритикува наредба, приета през м. август 2018 г. с намерение да се ограничат измамите с пенсиите за увреждания, чрез която се въвежда нова методика за определяне на категорията на увреждане. Неправителствената организация заяви, че наредбата не е постигнала целта си да ограничи фалшивите претенции за увреждане, а вместо това е оказала отрицателно въздействие върху 19% от лицата, които действително са с увреждания.

През м. януари прокуратурата заяви своето намерение да преследва "фалшивите пенсии за увреждания", като посочи, че измамите ежегодно ощетяват системата за социално подпомагане в страната със стотици милиони лева. Например през м. февруари органите на реда арестуваха председателя на Териториалната експертна лекарска комисия (ТЕЛК) в Силистра, а през м. юни арестуваха осем лица в София, включително двама председатели на ТЕЛК. На всички бяха повдигнати обвинения, че са приемали подкупи, за да издават фалшиви удостоверения за увреждания. Към м. октомври разследването на случаите все още продължаваше.

Макар законът да изисква улеснен достъп до обществения транспорт и инфраструктура за хората с увреждания, прилагането му изоставаше при някои нови благоустройствени проекти и при съществуващи сгради.

Комисията за защита от дискриминация продължи да провежда своята национална кампания от 2017 г. за инспектиране на обществени сгради, доставчици на комунални услуги, телекомуникационни оператори, банки и застрахователни дружества. Обектите, които не отговарят на изискванията на закона за достъпност за хора с увреждания, получиха глоби от 2 000 лв. до 20 000 лв. Според комисията хората с увреждания са се сблъсквали с проблеми не само що се отнася до достъпа им до обществена инфраструктура, но и до заетост, здравно обслужване и образование.

Законът насърчава наемането на работа на хора с увреждания, като се покриват от 30 до 50% от осигурителните разходи на работодателите, както и пълните разходи по адаптиране и оборудване на работните места съобразно нуждите им. Държавата предлагаше 24-месечна програма за субсидиране на работодатели, които вземат на работа лица с трайно увреждане. От НПО смятаха, че програмата не отговаря на реалните нужди, тъй като повече от 50% от незаетите лица с увреждания са на възраст над 50 години и нямат висше образование, а само една трета имат специализирано образование. Законът изисква от фирмите, които имат от 50 до 99 служители, да наемат поне едно лице с трайно увреждане, а в по-големите дружества лицата с трайни увреждания трябва да съставляват не по-малко от 2 на сто от личния състав.

Спрямо лицата с психически и физически увреждания имаше широко разпространена стигма и те често бяха настанявани в институции, разположени в отдалечени райони при непосилни условия. Според НПО държавата не предоставя достатъчно медицински грижи на всички лица с умствени увреждания. През м. февруари неправителствената организация Европейска мрежа за независим живот, Центърът за независим живот и фондация “Валидити” внесоха искане до правителството да се откаже от плана си за насочване на средства от ЕС за изграждането на голям брой услуги, базирани в общността, за хора с увреждания и за стари хора, като настояха, че това ще доведе до “трансинституционализация” и няма да разреши проблема с “дълбоко загнездилата се дискриминация, социално изключване и сегрегация на тези групи.”

Министерството на образованието трансформира повечето от общо 55 специални училища за ученици със специални образователни потребности в центрове за образователна подкрепа, като бяха останали само пет специални училища с приблизително 600 ученици със сензорни и слухови увреждания. Повечето от останалите почти 18 000 ученици със специални образователни потребности посещаваха общообразователните училища. Учениците, завършили специални училища, получаваха дипломи, които не им дават право

за продължаване на образованието в образователните институции на следващо ниво.

Според НПО полицията не беше достатъчно обучена и нямаше умения да се справя с лица с психични увреждания, като често допълнително ги травмира с действията си. В един от посочените примери през м. април полицията в София задържа младеж с аутизъм, който им показал само копие на личната си карта и отказал да говори. Полицаите реагирали с викове срещу него и го отвели в полицейското управление. Директорът на Центъра за социална рехабилитация и интеграция на лица с аутизъм в София обясни, че тези лица носят само копие на личната си карта като предпазна мярка.

Законът предвижда специални мерки за достъп на хората с увреждания до избирателните секции, в това число и мобилни избирателни урни, гласуване в избирателна секция по тяхно предпочитание и възможност за асистирано гласуване. Според СДИЧП тези мерки "не са достатъчни, за да гарантират равностойното участие, особено за лица с увредено зрение, които не могат да гласуват самостоятелно".

Национални, расови и етнически малцинства

Обществената нетолерантност и спорадични прояви на насилие срещу ромите продължиха, като понякога те бяха одобрени или продиктувани от представители на правителството и политическия ешелон. Правозащитните организации отчитаха устойчиво ниво на проявите на расова дискриминация срещу роми. Медиите често описваха ромите и други малцинствени групи с дискриминиращ, охулващ и оскърбителен език, като се поставяше акцент върху случаите, при които лица от ромски произход са извършили престъпление. Националистическите партии, като „Атака", Вътрешната македонска революционна организация и Националният фронт за спасение на България традиционно прибягваха до силни антиромски, антитурски и антисемитски лозунги и риторика. Проучване на Институт "Отворено общество" от 2018 г. констатира, че 81% от анкетираните са били свидетели на прояви на реч на омраза, насочена срещу ромите.

През м. януари Върховният административен съд реши, че изявленията на лидера на партия "Национален фронт за спасение на България" Валери Симеонов, че ромите са "нагли, самонадеяни и озверели човекоподобни," които "искат помощи по болест без да са болни, детски за деца, които играят с прасетата на улицата и майчински помощи за жени с инстинкти на улични кучки", направени през 2014 г., когато той е бил депутат, не са оскърбителни, унизителни или дискриминационни. Решението отмени решението на Районен

съд - Бургас от 2017 г., което осъди Симеонов. НПО настояха, че подобни изявления са расистки и безчовечни и разкритикуваха правителството за неговото безсилие да ги преследва като престъпление.

На 6 януари, ромските братя Борис и Асен Пакетови жестоко пребиха военен в с. Войводиново, отстоящо на около 3 километра северно от Пловдив. Жертва на побоя е 33-годишният командос, ефрейтор Валентин Димов, който е приет в болница с лицеви фрактури. Инцидентът провокира местни протести, подкрепяни и от външни лица, както и от колеги на Димов от бригада "Специални сили". Министърът на отбраната Красимир Каракачанов пристигна във Войводиново два дни след инцидента, където каза: "Циганите в България станаха изключително нагли и търпимостта на българското общество се изчерпа." Той настоя за "цялостна програма за решаване на циганския въпрос [защото] ... хората не са длъжни да търпят част от населението, което има само права и не иска да разбере, че има и задължения и трябва да спазва закона." Протестиращите обвиниха местната власт в това, че защитава местните роми и не съумява да приложи закона. Каракачанов разпореди да бъдат съборени незаконни къщи, обитавани от приблизително 250 роми, които бяха изселени от селото. НПО подадоха жалба срещу министъра до Комисията за защита от дискриминация. Българският хелзинкски комитет разкритикува действията на правителството при насилственото изселване на ромските обитатели от домовете им при температури под нулата и обвини министъра в ответни действия, "несъответстващи на тежестта на деянието", които са довели до етническо прочистване. През м. февруари кметът на община Марица (северно от Пловдив) изрази желание да предостави на засегнатите роми от Войводиново социални жилища, но се оплака, че общината не разполага с такъв фонд и потърси помощ от областния управител. Към м. септември решението на жилищния проблем все още беше висящо.

Образувани бяха едва няколко преписки за наказателно преследване на престъпления, подбудени от омраза и присъдите срещу извършителите често бяха недостатъчни или условни. През м. юли Българският хелзинкски комитет обвини органите на прокуратурата в безразличие към престъпленията от омраза, като се позова на липсата на действия срещу участниците в протеста през м. април, които нанесоха погром над пет къщи, обитавани от роми в Габрово, като подпалиха две от тях. Протестът в Габрово – централен град в Северна България, с ромско население под 1% – беше в подкрепа на местен собственик на магазин, който беше пребит от трима роми. Заместник министър-председателят Томислав Дончев и Каракачанов подкрепиха протеста, като казаха, че местните власти са позволили натрупване на

проблемите, свързани с ромската общност. Протестите накараха повечето ромски жители да избягат от града и с дни наред да се крият в гората. Организацията на евреите в България „Шалом“ се присъедини към НПО в техния отговор на инцидентите във Войводиново и Габрово, като заклейми “всеки опит за пораждане на етническо напрежение в страната” и изрази сериозна загриженост относно “нежеланието на представителите на властта да поемат отговорност за актуалните политики за интеграция.”

Според Постоянната ромска конференция местните власти непропорционално са насочвали вниманието си към събарянето на незаконни ромски постройки. НПО многократно сезираха Европейския съд по правата на човека с молба да постанови правителството да замрази събарянето на къщи в ромските махали, докато властите не предоставят подходящо алтернативно жилищно настаняване за бременните, децата, възрастните хора и болните лица. Правителството не излезе с отговор.

Според закона българският език е официалният език на преподаване в системата на държавните училища, но се позволява преподаване и на чужди езици, като се предвижда обучението по български език и литература да се води на български език. Законът разрешава и изучаването на майчиния език. Местните власти и училищни служители съобщиха, че са били инструктирани занятията в началния етап да се провеждат само на български език, дори в училища, където майчиният език на над 50% от учениците е турски или ромски. През м. март Министерството на образованието одобри нова програма за преподаване на арменски, иврит, ромски и турски езици. Средно с почти 14% по-малко бяха учениците, усвоили своя майчин език в държавните училища през учебната 2017-18 година, независимо че имаше 28% увеличение на ромските ученици, изучаващи своя майчин език.

Законът забранява етническата сегрегация в многоетническите училища и детски градини, но допуска сегрегацията на цели училища. Според Европейския център за правата на ромите 30% от всички ромски деца (на фона на 16% пет години по-рано) са били записани в сегрегирани училища, извън общите училища за страната. Ромските деца често посещаваха практически сегрегирани училища, където качеството на образованието е занижено. Има и случаи на български ученици, напускащи десегрегирани училища, които по този начин отново стават сегрегирани. Освен това се наблюдаваше и самосегрегация, когато децата не се чувствахав безопасност и се страхуваха да посещават училище извън своя квартал. Ромски НПО съобщиха, че много училища в страната са отказвали да записват ромски ученици. През м. май Министерството на образованието стартира национална програма за образователна десегрегация, като предостави един милион лева

(560 000 щ. д.) за допълнителни транспортни разходи, учебни помагала и допълнителни дейности с участието на ученици, родители и учители.

През м. юли Народното събрание внесе изменения в закона, като предостави официален професионален статут на здравните медиатори, които помагат за подобряването на достъпа на ромите и на други маргинализирани общности до здравни услуги. В Националната мрежа на здравните медиатори работят 245 медиатори в 130 общини.

Според Българския хелзинкски комитет ромските жени са били рутинно сегрегирани в родилните отделения на болниците. Ромски НПО заявиха, че някои общини са налагали дискриминационни изисквания за достъп до услуги с цел да ограничат достъпа на ромски жени до тях. Например, програмата за асистирана репродукция във Велико Търново и еднократната помощ за раждане в Свиленград изискват майките да имат завършено средно образование.

НПО подчертаха нарастващо използване на езика на омразата като цяло и ръст на престъпленията от омраза. До края на годината следствените органи не бяха установили футболните хулигани, замесени в расисткото нападение от м. септември 2018 г. срещу чернокожия британски гражданин Леон Кофи, на когото бяха нанесени тежки телесни повреди и се наложи двуседмично болнично лечение.

Прояви на насилие, дискриминация и други актове на грубо отношение въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност

Законът забранява дискриминацията въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност, но властите не прилагат ефективно тази забрана. Няма нормативна база за защита срещу престъпленията от омраза, извършени въз основа на сексуалната ориентация и половата идентичност. НПО твърдяха, че властите често са отказвали да преследват наказателно хомофобията и трансфобията, защото законът не ги признава за престъпления.

Постъпваха съобщения за насилие срещу ЛГБТИ лица. През м. февруари неизвестен мъж, който е минавал покрай Галя Петкова, докато тя разхождала кучето си в центъра на София, я нарекъл “педал долен” и разбил устата ѝ с юмрук. Обществените предразсъдъци и дискриминацията, особено по отношение на заетостта, остават проблем. През годината се наблюдаваха редица нападения срещу “Рейнбоу Хъб” – център и споделено пространство за организации на ЛГБТИ-общността в София – като се започне от кражбата на флага с дъгата отвън и разбиването на пощенската кутия, до нахлуването вътре и трошенето на прозорци.

Според ЛГБТИ организации съдилищата са отказвали на партньори от същия пол правото на защита от домашно насилие, тъй като законът закриля само лица, които живеят на съпружески начала и приема, че "съпружески" се отнася единствено до семейни лица, които по закон не могат да бъдат от един и същи пол. Комисията за защита от дискриминация съобщи за тенденция да се завеждат много малко дела – едва четири за м. октомври – свързани със сексуалната ориентация.

Проучване на Институт "Отворено общество" от м. юни, 2018 г. констатира, че се е удвоил броят на анкетираните лица, които са били свидетели на реч на омразата срещу ЛГБТИ в сравнение с 2016 г. – от 21 на 42%. Според фондация ГЛАС 73% от ЛГБТИ лицата са получавали заплахи поради сексуалната си ориентация, като 60% от заплахите са отправени в училищата. Измежду анкетираните 15% са били жертви на посегателства, но нито един не се е оплакал в полицията поради страх от полицейски тормоз и липса на доверие, че сигналът ще бъде надлежно разследван.

НПО заявиха, че хора, за които се подозира, че са хомосексуални, са били уволнявани, като същите не са били склонни да търсят правата си в съда, от страх да не бъдат разпознати като представители на ЛГБТИ общността. Много здравни специалисти приемаха принадлежността към ЛГБТИ общността за болестно състояние, като всеобщото заклеймяване, свързано със сексуалната ориентация и половата идентичност, често ставаше причина да се отказват здравни услуги, особено на транссексуални лица. НПО недоволстваха, че повечето партии в Народното събрание, министрите в кабинета и общинските власти са приемали неохотно идеята за встъпване в диалог за предизвикателствата, пред които са изправени ЛГБТИ хората и свързаните с тях политически въпроси.

През м. април общинските съветници от Вътрешната македонска революционна организация и от Българската социалистическа партия в Пловдив поискаха оставката на артистичния директор на проекта "Пловдив – Европейска столица на културата, 2019", Светлана Куюмджиева, защото е одобрила финансиране за представяне на изложба на ЛГБТИ фотография в програмата. Съветниците заявиха, че "гей събитие" не може да бъде част от културната програма и че "налагането на аморална пропаганда" ще окаже лошо влияние върху подрастващото поколение. През м. април министърът на образованието издаде инструкции до всички директори на училища, с които се забраняват каквито и да е "книжки, въпросници или листовки, в които се иска учениците да определят своята полова принадлежност."

Социална стигма във връзка с ХИВ и СПИН

Съгласно отчетеното в националната програма на правителството за контрол и превенция на ХИВ и на болести, предавани по полов път, „въпреки огромния медицински напредък в лечението на ХИВ, много малко е постигнато за преодоляване на стигмата и дискриминацията“ [по отношение на ХИВ]. Отрицателните обществени нагласи оказват силно въздействие върху хората с ХИВ/СПИН.” Според Националния център по заразни и паразитни болести към Министерството на здравеопазването налице е било средно четиригодишно закъснение при диагностицирането на лица с ХИВ, които са били разколебани да се изследват, поради заклеймяващото отношение, наблюдавано и сред лекарската общност. По време на Кръгла маса през м. март Българското дружество по инфекциозни болести съобщи, че хирурзите и интензивните отделения често са отказвали лечение на пациенти с ХИВ, независимо че заболяването им е било под контрол, а стигмата от страна на лекарската общност като цяло е била дори още по-силна.

Според доклад за резултатите от проучване на общественото мнение, изнесен на Кръгла маса през м. юни, 90% от анкетираните не биха живели с лица, които са позитивни за ХИВ/СПИН, 75% не биха поддържали приятелство с такива хора, 60 на сто не биха работили с такива хора и 50% се страхуват да общуват с такива лица. НПО съобщиха, че всеобщото заклеймяване, свързано със сексуалната ориентация и половата идентичност, често е ставало причина да се отказват здравни услуги на лица, живеещи с вируса на ХИВ/СПИН.

Други форми на обществено насилие и дискриминация

Българският хелзинкски комитет съобщи, че определени печатни издания и онлайн медии във все по-голяма степен са вземали на прицел правозащитни активисти, адвокати и журналисти, като преднамерено са отразявали прессъобщенията на организацията в изопачен смисъл, така че тя да бъде представена като предателска, пристрастна и антибългарска. Служителите на Българския хелзинкски комитет също сигнализираха, че често са им били отправяни заплахи. През м. октомври Главният прокурор отхвърли искане, внесено от Вътрешната македонска революционна организация за забрана на дейността на Българския хелзинкски комитет, в което неправителствената организация беше обвинена в “антиконституционна, незаконна, аморална и открито антибългарска дейност.”

Раздел 7. Права на работещите

а. Свобода на сдружаване и право на колективно трудово договаряне

Законът дава на работещите правото да образуват и членуват в независими профсъюзи, да се договарят колективно и да провеждат законни стачки. Законът забранява антисиндикалната дискриминация, дава на работещите възможността да получат до шест месечни работни заплати като обезщетение за незаконно уволнение и урежда правото на служителя да иска връщане на работа при такова уволнение. При подозрения за дискриминация въз основа на синдикално членство, работещите могат да подават жалби пред Комисията за защита от дискриминация. Според Конфедерацията на независимите синдикати, независимо от конституционното признаване на правото на сдружаване, законът не предвижда такава възможност, което възпрепятства страните в спора да търсят обезщетение в административния съд.

Налице са някои ограничения на тези права. Законът забранява на профсъюзите в системата на МВР и съдебната власт да членуват в национални синдикални федерации. Когато работодатели и профсъюзи постигнат колективно споразумение на отраслово ниво, те трябва да получат съгласието на министъра на труда, за да важи то за всички предприятия в отрасъла. Законът не дава на повечето държавни служители право на колективно договаряне. Законът забранява на служителите на министерствата на отбраната и на вътрешните работи, на Държавна агенция „Разузнаване“, Националната служба за охрана, съдилищата, прокуратурата и следствието да стачкуват. Тези служители имат възможност да заведат дела срещу държавата като обезпечаване на процедурна гаранция в защита своите права.

По закон останалите държавни служители имат право на стачка, с изключение на онези от тях, които заемат висши ръководни длъжности, като директори и главни секретари. Освен това законът ограничава възможността на транспортните работници да организират свои административни действия и да формулират собствени програми. Профсъюзите твърдяха, че законовите ограничения върху правото на стачка и липсата на наказателна отговорност за работодатели, които нарушават правото на своите работници на сдружаване, са в противоречие с конституцията.

Властите не винаги уважаваха свободата на сдружаване и правото на колективно договаряне. Профсъюзите продължавахада съобщават за случаи

на работодатели, които са възпрепятствали и подлагали на тормоз и сплашване свои служители, включително и чрез преместване, уволнение и понижение в длъжност на синдикални лидери и членове. В допълнение, профсъюзите твърдяха, че някои работодатели са възпрепятствали преговорите, отказвали са да участват в трудовото договаряне добросъвестно или да изпълняват договорите. Според профсъюзите работодателите в здравеопазването не са съблюдавали колективното трудово споразумение от 2018 г., където се определят минималните прагове на заплатите. През м. август Аджибадем Сити Клиник към МБАЛ Токуда в София уволниха сестра Мая Илиева – председател на профсъюза в болницата, която беше начело на поредица от протести срещу ниското заплащане и тежките условия на работа. Според Илиева федерацията на профсъюзите е била в тайно споразумение с ръководството на болницата и отказала да я подкрепи при обжалването на уволнението.

Държавата не прилагаше ефективно трудовото законодателство и като цяло наказанията бяха недостатъчни, за да окажат възпиращ ефект върху нарушенията. Законът не предоставя ефективна защита срещу намеса на работодатели в синдикалната дейност. В своя годишен доклад за трудовите права, публикуван през м. април, Конфедерацията на независимите синдикати в България заяви, че властите често са прикривали нарушенията на правото на сдружаване и са ги представяли като трудови спорове.

Съдебните и административните процедури бяха адекватен способ за уреждане на искове. Конфедерацията на независимите синдикати в България съобщи за работодатели, които са нарушавали закона и подкопавали колективното договаряне, като са допускали работници, които не са били синдикални членове, да се възползват от условията на колективните договори.

б. Забрана на насилствен или принудителен труд

Имаше сигнали за семейства или престъпни организации, принуждаващи деца към насилствен труд (вж. раздел 7.в). Според Агенцията на ЕС за основните права „деца и възрастни с увреждания биват насилствено изпращани на улицата за просия и дребни кражби“. Към м. октомври, властите отчетоха 56 случая на трафик на лица с цел трудова експлоатация, което е значително увеличение спрямо 2017 година. НПО заявиха, че механизмите на държавата за установяване на жертви сред групите в риск, като например лицата, търсещи убежище, не са били достатъчно надеждни. Вж. *Доклад за трафика на хора* на Държавния департамент на адрес: https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/.

в. Забрана на детския труд и минимална възраст за наемане на работа

Наемането на деца без разрешително за работа е престъпление. Наказанията като цяло са достатъчно строги, за да възпрат нарушителите, но децата, които живеят в условия на уязвимост, и най-вече ромските деца, са потенциални жертви на вреден труд и експлоатация в неформалната икономика и преди всичко в земеделието, туризма, търговията на дребно и домашния труд.

Законът установява граничната минимална възраст за наемане на работа на 16 години, а за опасен труд – на 18 години. Според властите опасен за децата е труд, който надхвърля техните физически или психически възможности, излага ги на вредни активни фактори или лъчение, оказва вредно влияние върху тяхното здраве, извършва се в условия на екстремни температури, шум или вибрации или излага децата на рискове, които те не могат да разбират или избегнат поради неприключилото си физическо или психическо развитие. За да наемат на работа деца под 18-годишна възраст, работодателите трябва да получат разрешение от Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда“. Работодателите могат да наемат деца под 16-годишна възраст със специално разрешение за лека работа, която не е опасна или вредна за развитието на детето и не пречи на неговото образование или подготовка. “Главна инспекция по труда” като цяло беше ефективна в извършването на проверки за условията на труд във всички фирми, кандидатстващи и получили разрешение за наемане на деца, както и при налагане на санкции по отношение на детския труд във формалния сектор. Инспекцията отчете 62% увеличение на законната детска заетост, дължащо се основно на липсата на по-квалифицирана работна ръка и разкриване на нови работни места в туризма. През 2018 г. Инспекцията разкри 116 случая на наемане на деца без разрешително.

Властите продължиха да изпълняват програми за премахване на най-тежките форми на детски труд, провеждаха образователни кампании и се намесваха с цел закрила, извеждане, рехабилитация и реинтеграция на деца, въвлечени в най-тежките форми на детски труд.

НПО продължиха да съобщават за експлоатация на деца в някои отрасли (особено в малки семейни магазини, текстилното производство, ресторанти, строителство и продажби на периодични издания), както и от организираната престъпност (най-вече за проституция, джебчийство и разпространение на наркотици).

г. Дискриминация във връзка със заетостта и професиите

При наемане на работа и избор на професионално поприще законът забранява дискриминацията въз основа на националност, етническа принадлежност, пол, сексуална ориентация, раса, цвят на кожата, възраст, социален произход, език, политически и религиозни убеждения, членство в синдикати и граждански организации, семейно положение и умствени или физически увреждания. Макар че властите в повечето случаи прилагаха закона ефективно, при наемане на работа и избор на професия във всички сектори на икономиката се наблюдаваха случаи на дискриминация, обусловена от пол, сексуална ориентация, увреждане и малцинствена принадлежност. По данни на Комисията за защита от дискриминация преобладаващата част от получените през годината жалби са били свързани с трудови правоотношения, засягащи най-вече лицата с увреждания. Комисията посочи случаи, при които работодателите са променили своето отношение към нието лице с увреждане, като са прибегнали до тормоз на работното място, натиск върху служителя с цел да напусне и умишлено създаване на препятствия за движение.

Властите финансираха програми за насърчаване на работодателите да преодолеят стереотипите и предразсъдъците при наемането на работа на представители на групи в неравностойно положение, като например хора с увреждания.

Законът изисква Министерството на вътрешните работи, ДАНС и Държавната агенция "Технически операции" да заделят по 1% от административните си длъжности за хора с увреждания. Прилагането на това изискване обаче беше незадоволително и агенциите не бяха мотивирани да наемат лица с увреждания, като се аргументираха с недостъпната инфраструктура, с липсата на достатъчно средства за преустройване на работните места и с ниската квалификация на кандидатите. Центърът за независим живот и други НПО критикуваха системата за оценяване на хора с увреждания въз основа на загубата на трудоспособност, тъй като тя на практика лишаваше от възможност за намиране на работа мнозина от тях, които бяха в състояние да работят.

Законът предвижда равно заплащане за еднакъв труд. През м. юли Министерски съвет отчете, че мъжете са получавали заплащане с 13.6% по-високо от това на жените за работа на една и съща длъжност. Според Комисията за защита от дискриминация мъжете с добре платена работа са били два пъти повече от жените, като срещу жените по-често се е проявявала

дискриминация на работното място. В резултат на разликата в заплащането между двата пола, по данни от Националния осигурителен институт жените са получавали с 38 % по-ниски пенсии.

Малцинствената дискриминация на работното място продължаваше да представлява проблем. Намирането на работа ставаше все по-трудно за ромите, поради всеобщото недоверие към тях, в комбинация с ниското им средно ниво на образование. По данни на Националния статистически институт, 68,3% от ромите са живели в бедност, в съпоставка с 31,6% от турците и 15,6% от етническите българи.

д. Приемливи условия на труд

Минималната заплата за страната беше по-ниска от официално обявения от правителството праг на бедността. През м. ноември Конфедерацията на независимите синдикати в България отчете, че 72.5% от домакинствата са живели под прага на бедността.

През 2018 г. Главна инспекция по труда отчете, че случаите на неизплатени заплати са намалели с 1% в сравнение с предходната година. Според Конфедерацията на независимите синдикати в България този малък спад е бил отражение на неефективността на промените в закона от 2018 г., с които на Главната инспекция по труда се вменяват правомощия да образува производство по несъстоятелност срещу работодатели, задлъжнели с плащания за повече от два месеца спрямо поне една трета от работниците за три години.

Законът забранява прекомерния задължителен извънреден труд. Законът забранява полагането на извънреден труд от деца под 18 години и бременни жени. Лица с увреждания, жени с деца под шестгодишна възраст и лица, които продължават да учат или следват, могат да работят извънредно по искане на работодателя, само след като е поискано писменото им съгласие. Конфедерацията на независимите синдикати в България заяви, че работодателите във все по-голяма степен “не са зачитали работното и свободното време на работниците” и разкритикува законовите разпоредби за изчисляване на натрупаното работно време, като отбеляза, че така се дава възможност на работодателите да злоупотребяват с изискванията за извънреден труд и, съответно, да наемат по-малко работници.

Национална програма по безопасност и здраве при работа, чиито стандарти са установени в закона, дава на служителите право на здравословни и безопасни условия на труд.

Министерство на труда и социалната политика отговаря за спазването

на изискванията за минималната работна заплата и на стандартната работна седмица. Главната инспекция по труда разполагаше с достатъчен брой инспектори, за да наложи нормативната уредба за заплащането и работното време, а наказанията като цяло бяха достатъчни за възпиране на по-нататъшни нарушения.

Правителството приема ежегодно актуализирана програма по безопасност и здраве при работа, която набелязва целите и приоритетите в тези области. Главна инспекция по труда, която има 28 регионални служби, отговаря за текущото наблюдение и спазването на изискванията за безопасност и здраве на работното място. От всички установени от инспекторите нарушения, по-малко от 50% бяха свързани с изискванията за здравословни и безопасни условия на труд. Според Агенцията дейността ѝ през последните няколко години е довела до нарастване на степента на спазване на законовите изисквания, като 97% от проверените дружества са удовлетворявали изискванията за здравословни и безопасни условия на труд, което показва, че наказанията са били съразмерни и са възпирали нарушенията.

Правната закрила и проверките на властите не обхващаха неофициално наетите работещи в сивата икономика, които според Международната организация по труда наброяваха 15,9% от работната сила на страната. Правителството, работодателските организации и профсъюзите се съгласиха, че сивата икономика е продължила да се свива през предходните четири години. През м. юни Конфедерацията на независимите синдикати в България призова за законова защита за лицата, подали сигнали за нарушения на работодатели, които избягват плащането на данъци и социално осигуряване.

Условията в някои отрасли, като строителството, рудодобива, химическата промишленост и транспорта, продължиха да бъдат опасни за работниците. Броят на трудовите злополуки, регистрирани през първите шест месеца на годината, намаля почти с 10% спрямо същия период на предходната година. Най-честата причина за тях бяха нарушения на изискванията за безопасност при работа с наземен транспорт. Властите строго прилагаха законовите разпоредби, по силата на които предприятията бяха задължени да извършват оценка на риска за здравето и безопасността на работното място и да предприемат мерки за премахване или намаляване на установените рискове. Приблизително 95% от проверените през 2018 г. предприятия бяха направили такава оценка на риска, като 98%от тях разполагаха с програми за премахване на установените рискове.

Отчетени бяха 33 смъртни случая при трудови злополуки към м. юли, предимно в строителството и транспортния сектор.